

Çatışma ve Çatışma Sonrası Süreçlerde Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü Hakkında Kiev Deklarasyonu

Çatışma ve Çatışma Sonrası Süreçlerde Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü Hakkında Uluslararası Deklarasyon

**Kiev, Ukrayna
21-22 Ekim 2015**

***Ertuğrul YAZAR**

“Çatışma ve Çatışma Sonrası Süreçlerde Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü Hakkında Uluslararası Konferans” için Kiev’de bir araya gelen Ulusal İnsan Hakları Kurumları temsilcileri,

Tüm insan haklarının evrensel, bölünmez, birbiriyle ilişkili, birbirine bağlı olduğunu ve birbirini güçlendirdiğini ve tüm insan haklarına adil, eşit ve aynı düzeyde dikkat edilerek muamele edilmesi gerekliliğini teyit ederek,

İnsan hakları, kalkınma, barış ve güvenliğin birbiriyle ilişkili olduğunu ve birbirini güçlendirdiğini hatırlatarak,

Ulusal İnsan Hakları Kurumları’nın çalışmalarında rehber olan uluslararası standartlar olarak, İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması için Ulusal Kurumların Statüsü ile ilgili Prensipleri (Paris Prensipleri- 20 Aralık 1993 tarihinde 48/134 sayılı Genel Kurul kararı ile kabul edilmiştir) tanıyarak,

Genel Kurul ve İnsan Hakları Konseyi’nin Ulusal İnsan Hakları Kurumları hakkındaki en son kararlarını hatırlatarak,

Özellikle çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının insan hakları ihlallerine dikkat çekmede, insan haklarıyla ilgili bilgiyi yaymada ve insan hakları eğitimi sağlamada önemli bir rol oynadığını kabul ederek,

Çatışma ve sonuçları ile ilgili sorunlara dikkat çekmede, Ulusal İnsan Hakları Kurumları arasındaki işbirliğinin yanı sıra, sivil toplum ile işbirliğinin de önemini kabul ederek,

Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündeminin Uygulanmasında Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü Hakkında Merida Deklarasyonunu ve barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etme, herkes için adalete erişimi sağlama ve tüm düzeydeki etkili, hesap verilebilir ve kapsayıcı kurumlar inşa etmeye ilişkin Hedef 16’yı hatırlatarak,

* Çeviren: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı.

Çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının karşı karşıya kaldığı belirli zorlukları ve engelleri kabul ederek,

Çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde siyasi, adli ve diğer sistemlerin anlaşmazlıkları çözmede sıklıkla başarısız kaldığını dikkate alarak,

Çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının faaliyetlerinin, barış zamanlarındaki insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik olağan faaliyetlerinden farklı eylemler gerektirdiği ve Paris Prensiplerinin, çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının rolüne ilişkin yeterli rehberliği sağlamadığını hesaba katarak,

Devletin, insan haklarına ilişkin, uluslararası ve bölgesel standartlara uygun olması gereken eylemlerinin ve yükümlülüklerinin altını çizme ve bu hususlarda Devlete tavsiyelerde bulunmaları nedeniyle, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Devlet yetkilileri tarafından eleştiri konusu olabileceği göz önünde bulundurularak,

Özellikle çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi için Ulusal İnsan Hakları Kurumları Uluslararası Koordinasyon Komitesi(ICC) dâhil olmak üzere, Ulusal İnsan Hakları Kurumları arasında uluslararası işbirliğini ve Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının bölgesel ağları da dâhil olmak üzere, Ulusal İnsan Hakları Kurumları arasında bölgesel işbirliğini güçlendirme ihtiyacı üzerinde ısrarcı olarak,

Hümanizm, tarafsızlık, bağımsızlık, objektiflik, sivil toplum ile işbirliği, insan haklarının korunmasını ve bu haklara saygı gösterilmesini sağlamayı amaç edinme ilkeleri rehberliğinde kurulmuş olmalarının Ulusal İnsan Hakları Kurumları için, çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, şu hususları gerektirdiğini kabul etmişlerdir:

- Olası çatışmanın erken belirtilerini tespit etmek için önlemler almak, insan hakları ihlallerine dikkat çekmek dâhil olmak üzere çatışmayı önlemek için adımlar atmak;
- Uluslararası ve bölgesel insan hakları standartlarına uygun olarak insan hakları durumunu izlemek, çatışmada hangi devlet tarafından işlendiği gözetilmeksizin iddia edilen ilgili eylemler veya ihmellere ilişkin ihlalleri belgelemek ve bu ihlallere tepki göstermek, uluslararası, bölgesel ve ulusal insan hakları mekanizmaları çerçevesinde rapor hazırlamak;
- Nesnel ve tarafsız bir biçimde insan hakları durumu değerlendirmek, çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde insan haklarının korunması, geliştirilmesi ve insan haklarına saygı gösterilmesi ile insancıl hukuk konularında tavsiyelerde bulunmak;

- Hassas durumdaki en kırılgan, marjinal gruplar ile azınlık gruplarına yönelik olanlar da dâhil olmak üzere insan hakları ihlallerinin önlenmesi için önlemler almak;
- Uluslararası ve bölgesel standartlara uygun olarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak için gerekli önlemler konusunda bilgi sağlamak ve tavsiyelerde bulunmak amacıyla yetkililer ile sistematik iletişim yürütmek;
- Savunmasız ve marjinal gruplara özellikle dikkat ederek, insan haklarının korunması, geliştirilmesi ve saygı gösterilmesini sağlamayı amaçlayarak çatışma tarafları arasında ve çatışma tarafları ile bir diyalog geliştirmek;
- Sivil toplum kuruluşları ile yakın ortaklık kurmak, ilgili devlet kurumları ile yakın ilişki içinde olmak, çatışma taraflarının adına fiili olarak (de facto) hareket eden devlet dışı aktör ve otoritelerin temsilcileriyle iletişim kurmak;
- Barış anlaşmaları da dâhil olmak üzere, çatışan taraflar arasındaki görüşmelerin insan hakları merkezli olarak yürütülmesi için gerekli adımları atmak ve bunların uygulanmasını izlemek;
- Mültecilerin ve çatışma sonucunda yerinden edilmiş kişilerin (IDPs) haklarının korunması, geliştirilmesi ve haklarına saygı gösterilmesi için tavsiyelerde bulunmak ve savunuculuk yapmak;
- Çatışmaların toplum üzerindeki sonuçlarının üstesinden gelmek için önlemler almak, çatışma(lar) bağlamında meydana gelen geçmişteki insan hakları ihlallerine dikkat çekmek, cezasızlığa karşı mücadeleye katkıda bulunmak, geçiş döneminde adalet süreçlerini geliştirmek, barış ve uzlaşma oluşturmak ve sosyal uyumu güçlendirmek için etkili soruşturma ve tazminat da dâhil olmak üzere çatışmadan etkilenen kişilerin adalete erişimini kolaylaştırmak;
- Çatışma bağlamında bilgilendirme kampanyaları düzenlemek, silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri için de dâhil olmak üzere, insan hakları eğitimi, öğretimi ve bilinçlendirme çalışmalarını üstlenmek; uluslararası insan hakları ve insancıl hukuk standartlarına uyumu izlemek,
- Bir çatışma bölgesinde insan haklarının korunmasını güvence altına alan uluslararası kuruluşlara katılmak; ve
- Barışçı ve adil bir toplum inşa etmek için, ekonomik ve sosyal haklar da dâhil olmak üzere eşitliğin ve insan haklarının gelişimini desteklemek.

Yukarıda sayılan hedefler hiçbir biçimde Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için gerekli olduğunu değerlendirdiği diğer tedbirleri almalarına hanel getirmez. Ancak, yukarıda belirtilen yükümlülüklerin Ulusal İnsan Hakları

Kurumları tarafından yerine getirilmesini garanti altına almak için bu kurumlar şu şekilde desteklenmelidir:

- Çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumları aktiviteleri uluslararası kuruluşlar, ulusal otoriteler ve çatışma taraflarının temsilcileri tarafından desteklenmelidir;
- Ulusal İnsan Hakları Kurumları ve bunun doğal bir sonucu olarak sorumlu olduğu faaliyetler misilleme veya herhangi bir korkutma formuna maruz kalmamalıdır ve bu kurumlar çatışma bölgelerinde işlevlerini yerine getirebilmeleri için işlevsel dokunulmazlıktan yararlanmaya devam etmeli ve girişim özgürlüklerinden faydalanabilmelidirler;
- Çatışma bölgelerinde insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik önemli rollerini yürütebilmek için Ulusal İnsan Hakları Kurumlarına, mali kaynaklar, insan kaynakları, kapasite geliştirme ve personel eğitimi dâhil olmak üzere yeterli kaynaklar sağlanmalıdır;
- Çatışma esnasında Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının çalışması için ulusal mevzuatla yeterli garanti ve destek sağlanmalıdır, Paris Prensipleri doğrultusunda faaliyet gösterdikleri bağlamı yansıtmak için kendi iç yapılanmalarına izin verilmelidir; ve
- ICC ve onun bölgesel ağlarının yanı sıra UNDP-OHCHR-ICC Üçlü Stratejik Ortaklığı başta olmak üzere- Birleşmiş Milletler'deki ortakları, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının işbirliğini, kapasite geliştirmesini ve çatışma ve çatışma sonrası süreçlerle ilgili deneyimlerini paylaşmasını desteklemelidir.